

skoj opisnosti isto koliko i lepoti njegovog prevazilaženja. Posle suše dolazi pesma što znači da bar nešto ploda ostaje, da bar nekoliko kapi kiše osvežavaju vidik.

Slušajte taj dar, sričite te pesme od mahovine i materinske preslice, od basne od uroka, od mašte i svile njene, od uspavanke do njiske konja, od koledara i nadničara, od žestoke ljubavi za tle i za nebo koja poprma prvo psihološki pa zatim i metafizički napon. Pavlovski nije filozofski ni ambiciozan ni vaspitan i zato ne ide u tajne stvari i mrežu problema. On jednostavno stoji i lebdi, i svojim fantastičnim sistemom snivanja u hodu i snivanja uopšte beleži, radarski delikatno i južnjački ljuto i bolno sve što ga trenjadama trenutaka baca u prošlo i obnovljeno življenje. Ovde se gotovo magično staninske opsije i metafore makedonskog folkloru preplicu u čitavo tužbaličko povesmo, čija se iskrena beljenost i prozračnost, u pravim momentima i na probranim motivima, uzdiže do patetičnosti, humanosti. Zar treba naglašavati koliko muzike i melosa, koliko duhovne sintakse ima u svemu tome i koliko je Radovan Pavlovski makedonski zadojen umetnik, koji ponajviše gori u pesmi dok ona još nije napisana, dok je još čitavo psihološko žarište, i pakao. Nazalim da je poročno tražiti ovlašne i osrednje pesme, opiljke i vrludave poetske trenutke u jednoj ovakvoj nabujaloj knjizi lirike. „Suša, svadba, i selidba“ pretrpani su podsvesnim skiciranjem zavičaja i neba nad njim, pa ipak su i jedna vrsta emocionalnog romana i putopisa. Iz uzbuđene i nespokojne skromnosti Radovana Pavlovskog niču stihovi koji su sastavni deo muzike i čuda makedonskog folkloru a da mu ni jednog trenutka nisu podređeni. Ovičena žarkom prazninom leta, paklenom prazninom suše ova poetska knjiga je sva sačinjena od žedi i pobune žedi, što je istovremeno i fizička i duhovna.

A kada jedna takva mladost celom snagom i svim kalemarskim prstima polegne po rečima, onda one počinju da gore svečanom i patetičnom žarom čak i tamo gde su estetski varljive. Radovan Pavlovski je siloviti sanjar i rođeni pesnik. Jedan od onih koje nismo upoznali slučajno iako je svaka njegova pesma izrasla pod kapijom lepog maštovitog slučaja. Povlašćen u orfičkim prostorima Zelezne reke, koja dobija imovinsku poetsku vrednost jednog Fransisa Zama od koga rado pozajmljujem krilatice „Pesnik je sam u šumi svoje duše“, Pavlovski se igra svojom naivnošću kao dete žižicama. Danas je to vatra koja otkriva naivni luc-kasti svet magije i basme od uroka, a sutra će to, predosećam, biti pravi požar, praćen stihijom razaranja, sa sušama koje stravično proždiru vlastite predele, i vatre koja sugerišu žar-ptice onozemnog, mitski zavodljivog sveta, daju pesmama i poemama Pavlovskog lepotu razrokosti, opasnosti. Omadžijani mladići bude se iz letnje vatrushine da bi ponovo užegli baklje: toliko letnjih i vatre-nih tenzija nemaju ni čitave generacije romantičnih pesnika!

Uznemirena trpeza i solarna panorama, na obalama Zelezne reke, ne prestaju da zovu mladiće ogrezle u snohvatici. Pesnik je njihov jatak i njihov namesnik: on im pred-očava velike stihije i promene vremena, „podne krije crne konce noći“ dok se „iz trave diže hor mrtvih ljubavnika“. „Mladić koji spava u podne“ blista od potmule naivnosti, ali između snohvatice i buđenja prolaze konji donoseći strah pokreta i sliku strašnog suda. Pavlovski se više ne snalazi, sanjanije i ludorije ga opkoljavaju, sunčana vrata i ratarska oruđa mu postavljaju zamke, a Zelezna reka je odjednom daleko, veoma daleko. Pesnik se stropoštao među dragocene strune ovozemaljskog, folklornog sveta ali je uspeo da ispriča svoj san i da dohvati konja spasa. Mladići preteruju u snovima, — uzvikuje Radovan Pavlovski kao što priroda preteruje u smrtima; jedina granica koju pesnik tu može povući jeste Zelezna reka koja obnavlja smisao pesme, ne-sebično pristajući da pesma bude jedna himna i jedan rekvijem...

DRAGOMIR ČULAFIĆ

BEZDANI

1

Ptica ledena, razobručan obruč
pustinjom dosluha krikom kruži;
crna deca na usni ruži
kopaju bezdan i pale luč.

U jednom oku zvezda i zmija,
bilje se truje sred damara;
iz bezdana gusta crn saf izbija
vreme: uokolo fuga detinjstva šara.

Do pasa paprat slepa, riču razvaline.
Rastaču se senke usnom crnih kleka
i dva zuba krvava hrome psine

međaše nadu stopu po stopu.
Bol peva bolu radi leka
Bezglav krik cveća u galopu.

2

Lednikom severnim sadiš belo zrno,
sumnja ti grlo žeže pre sumraka;
rukopis izlomljen, mastilo crno-
u vetru pesma, u tebi svraka.

Na ulazu u bilje kalpak škripi.
Mutnim senkama opasan moj san.
Ova glava po kojoj sneg do jutra sipi
uranja u noć isto ko u dan.

Senka zoblje ficu, tica zrno.
U vrtu bezdan zida nesanice,
mesto kreča mastilo crno

vezuje kamen i rime.
Crn brst za tice:
doba je gluve zime.

3

Lomna skazaljka vetrokaz:
prazno se ljulaju zvona u vetru.
Do grla na svakom metru —
nigde bezdanu plitka gaza.

Do kolena dan. Sa razvalina opet
tvoje lice šamara kiša niz krov;
padaš pokošen u svoj rov
a za ledima konj propet.

U nozdri izgorela ruža:
dva ugarka na ognjištu.
Bela od snega žena čeka muža

negde na njivi u snopu raži.
Ti piješ mleko dok te ištu,
dok te bezdan bezdanima traži.

4

Mrtva si kažeš kad ti u krilu
izgorim i zadnju žednu ticu,
mrtva i daviš se jezom u bunilu:
to bezdanima sadim ti groznicu.

Kad se probudiš zveri kolju se,
vetrovi ti lome ruke ko pogaču —
iz jedne: zeleno njišti kljuse,
iz druge: trule vrane gaču.

Zar uzalud bežasmo toliko leta.
Pustoš sni konju u dlaci:
ledna zvezda na kraj sveta.
I ljubim te moja srno,
mada nam se piše crno:
leleču nam vukodlaci.

5

I zeva u vrtu gladan vuk,
zvezda se ruši u njegov vrat;
bolesna kiša pljušti niz cveć,
jazom bezdana zamrznut zvuk.

Guste pećine po tvome čelu,
iz njih taman izranja cveć;
davno istruo suncokret
pruža ruke ka videlu.

I trunemo ljubo vlat po vlat,
u mahovine urasta lice.
Na mrkom konju jaše mrk svat —

tebe grle, grle ruke — grabljivice.
O sna mi strašna, sna sred strašna blata:
uzalud te ljubim usnom vidarice.

6

Sad sastrulo pruće pokraj ploča kleči,
kolje sećemo usred vetra;
na pola svakog kilometra
u bezdan se survaju reči.

Noć darovala deci grozd.
Gladne tice zoblju se u lugu;
smrt-senka traži svoju drugu,
u damar kapa laki zimogroz.

I ispružamo u pustoš ruke
a došli baš iz pusta kraja.
Uzalud bežimo od luke do luke —

zaleđeni ždralovi iznad zavičaja.
Levo od srca jednu kost
čeka nas neki namršten gost.

7

Na ulazu u ljubav velika vratnica,
svlači te vetar beo i crn.
Jedan ti pruža ružu, drugi trn —
čija da budeš ljubavnica.

Napukla iz brave fica
u tvoju talasastu prhne kosu;
ležiš ko cveć tužan u otkosu,
pod kožom leleče litica.

Ti ružu hoćeš al ti vejavica
omečave snežne kose i crne.
U kamenu gde te sni ravnica

crnog sunca ukresao zar.
Napukla iz brave fica prne —
u tvojim ustima pepel i gar

8

I samoća kad uruma ko sneg
i pušta prhne tica sa favana
od Đurdevdana pa do Vidovdana
samo kukavica leleče niz breg.

U noći cveć sanja lice rose,
pod grlom mu kurjak kosmat spava.
Iz slike, sa zida, izrasta pušta trava —
mrtav kosač pada u otkose.

I laju paščad, laju kose,
kezi se taman skelet i bled.
Kroz tebe trče gole i bose

i mrtve zveri lednije no led.
Crna te ruka vuče niz otkose
a ti sanjaš svunoć beo drvored.

9

Naopako glavo! Ljuto kunu kiše:
neka se utrobiča pesma oval
Ova glava preteška od ludih snova
mora da nije moja više.

Ta kletva ranjiva, kletva bezdanica
otvara žedan bezdan u meni.
Lele, noćas će pošavati seni
i zakukat negde mrtva ljubavnica.

Pa kuda seni što sve žešće hrle
i vetar što kišom lice šamara.
Neka bolest, slična meni, svunoć će da hara

niz grudi ove davno umrle.
Niz vetar ovaj što razgara
lednu uspomenu vrh damara.

10

Nek prsne ovo čelo u znaku bezdana!
Svet po njemu diše još do jutra.
Izvan senke, crno korenje iznutra —
sred pesme ove truli opasna rana.

Ziman je ovaj razdan pred očima,
još stude reči nad ovim licem,
nad ovom mrklinom jezive groznice —
mene neko svunoć čeka za ledima.

Svunoć ova mučenica glava
zakopava u pepeo miso crnu.
Zalud: meni neće da se spava

nit me mrtva budi sena.
Ne zam da l to tica prnu
il zakuka uspomena.